

Sygn. akt III Ca 1008/15

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 22 września 2015 r.

Sąd Okręgowy w Gliwicach III Wydział Cywilny Odwoławczy w składzie:

Przewodniczący - Sędzia SO Leszek Dąbek

Sędzia SO Andrzej Dyrda (spr.)

Sędzia SR (del.) Ewa Buczek – Fidyka

Protokolant Dominika Tarasiewicz

po rozpoznaniu w dniu 9 września 2015 r. w Gliwicach

na rozprawie

sprawy z powództwa M. G. (G.)

przeciwko D. G. (G.), L. W. i M. W.

o zachówek

na skutek apelacji powoda

od wyroku Sądu Rejonowego w Jastrzębiu-Zdroju

z dnia 28 listopada 2014 r., sygn. akt I C 140/13

1. oddala apelację;

2. zasądza od powoda na rzecz pozwanej M. W. kwotę 1200 (tysiąc dwieście) złotych z tytułu zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu odwoławczym;

3. zasądza od powoda na rzecz pozwanego D. G. (G.) kwotę 1200 (tysiąc dwieście) złotych z tytułu zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu odwoławczym.

SSR (del.) Ewa Buczek – Fidyka SSO Leszek Dąbek SSO Andrzej Dyrda

UZASADNIENIE

Powód M. G. domagał się zasądzenia od pozwanego D. G. kwoty 34.375 zł, a od pozwanych M. W. i L. W. kwoty 16.875 zł z ustawowymi odsetkami od dnia uprawomocnienia się wyroku tytułem należnego mu zachowku po J. G. oraz zasądzenia od pozwanych na jego rzecz kosztów procesu według norm przepisanych.

Uzasadniając żądanie, podał, że spadek po zmarłym 30 grudnia 2011 roku J. G., nabyli jego żona S. G., jego dzieci M. W. z domu G., D. G. oraz powód M. G., każdy z nich po 1/4 części spadku. D. G. aktem notarialnym A numer (...) z dnia 9 października 1996r. otrzymał od J. G. w drodze darowizny nieruchomość położoną w J. przy ul. (...) (Kw nr (...), nr działki (...)) o wartości 275.000 zł., a następnie D. G. w drodze umowy o dożywocie przeniósł własność nieruchomości na rzecz J. W.. Powodowi jako spadkobiercy koniecznemu przysługuje uprawnienie do zachowku po J. G., którego udział wynosi 1/2 z 1/4 tj. 34.375,00 zł. Nadto wskazał, że pozwani M. W. i L. W. aktem notarialnym rep. A numer(...)

z dnia 9 listopada 1981r. otrzymali w drodze darowizny od J. G. jako współwłaściciela nieruchomości położonej w J. przy ul. (...) (Kw nr (...); numery działek: (...) i (...)). Wskazano, że wartość darowanej nieruchomości wynosi 135.000 zł, a powód dochodzi zachowku po ojcu J. G., którego udział wynosi $\frac{1}{2}$ z $\frac{1}{4}$ tj. kwoty 16.875,00 zł.

Zarządzeniem z 13 maja 2013 roku sprawę o sygn. akt I C 142/13 połączono celem łącznego rozpoznania ze sprawą zarejestrowaną pod sygn. akt I C 140/13.

W odpowiedzi na pozew pozwani M. W., D. G. i L. W. wnieśli o oddalenie powództwa w całości. Podnieśli, że nieruchomość położona w J. przy ul. (...) (Kw nr (...), nr działki (...)) została podarowana D. G. w 1996 roku przez jego rodziców J. i S. małżonków G., wskazując, że skoro spadkodawca był współwłaścicielem nieruchomości, to do wyliczenia wartości zachowku powoda należy przyjąć połowę wartości darowizny. Dalej podnieśli, że spadkodawca J. G. zmarł w dniu 30 grudnia 2011 roku, a więc trzydzieści lat po dokonaniu darowizny na rzecz L. W., co zgodnie z art. 994 § 1 k.c. powoduje, że nie może być ona doliczona do spadku. Pozwani podnieśli nadto, że powód otrzymał w latach 1981-1991 środki pieniężne tytułem darowizny od swoich rodziców J. G. i S. G. w postaci: 1.000 marek niemieckich, 5.000 złotych (z przeznaczeniem na zakup samochodu), 10.000 złotych, 300 dolarów amerykańskich i 500 marek niemieckich (z przeznaczeniem na studia we W.), 10.000 złotych (na organizację prymicji), 7.000 złotych (z przeznaczeniem na mieszkanie) oraz kwotę 5.000 złotych, które winny zostać zaliczone na należny mu zachówek. Wnieśli także o oddalenie powództwa na podstawie art. 5 k.c.

Sąd Rejonowy w Jastrzębiu-Zdroju wyrokiem z dnia 28 listopada 2014r. oddalił powództwo M. G. o zachówek w stosunku do D. G.; L. W. i M. W..

Orzeczenie to poprzedził ustaleniem, że umową darowizny z dnia 9 grudnia 1981r., dokonaną w formie aktu notarialnego Rep. A nr (...), J. G. i S. G. podarowali nieruchomości położoną w J. przy ul. (...) składającą się z działki (...) na rzecz pozwanych M. W. i L. W. z zastrzeżeniem dożywotniego, bezpłatnego prawa użytkowania całego przedmiotu darowizny.

Umową darowizny z 9 października 1996r. S. G. będąca właścicielką nieruchomości położonej w J. nr działki (...) za zgodą swojego męża J. G., dokonała darowizny na rzecz swojego syna D. G.. W treści aktu notarialnego S. G. oświadczyła, że częścią składową tej nieruchomości jest dom mieszkalny, budynek gospodarczy i chlew wybudowane w czasie trwania związku małżeńskiego ze środków objętych dorobkiem z mężem J. G.. Obecnie właścicielem powyższej nieruchomości dla której założono księgę wieczystą o nr KW (...) jest J. W., któremu powyższa nieruchomość została przekazana przez D. G. w drodze umowy o dożywocie z dnia 27 października 2003 r.

J. G. zmarł w dniu 30 grudnia 2011r. Postanowieniem Sądu Rejonowego w Jastrzębiu – Zdroju z dnia 30 sierpnia 2012 roku, wydanym w sprawie o sygn. akt I Ns 222/12, spadek po J. G. na podstawie dziedziczenia ustawowego nabyli jego żona S. G. oraz jego dzieci: D. G., M. W. i M. G., każdy z nich po $\frac{1}{4}$ części spadku.

W skład spadku po J. G. wchodził samochód osobowy marki F. (...) o nr rej. (...) Został on zdemontowany za kwotę 676 złotych, którą zatrzymała M. W..

Pismami z dnia 6 lutego 2013 roku powód M. G. wezwał D. G. do zapłaty kwoty 34.375 zł, a M. W. i L. W. - kwoty 16.875 zł tytułem zachowku po J. G.. Pozwani odmówili zapłaty powyższych kwot.

D. G. ma orzeczony umiarkowany stopień niepełnosprawności z rozpoznaniem schizofrenii (upośledzenie umysłowe) i otrzymuje rentę rodzinną w wysokości 2.589,74 zł miesięcznie.

W tak ustalonym stanie faktycznym, Sąd Rejonowy jako podstawę roszczenia powoda wskazał art. 991 § 1 k.c. zgodnie z którym, zstępny, małżonkowi oraz rodzicom spadkodawcy, którzy byliby powołani do spadku z ustawy, należą się, jeżeli uprawniony jest trwale niezdolny do pracy albo jeżeli zstępny uprawniony jest małoletni - dwie trzecie wartości udziału spadkowego, który by mu przypadął przy dziedziczeniu ustawowym, w innych zaś wypadkach - połowa wartości tego udziału (zachówek).

Sąd Rejonowy zwracając uwagę na obowiązek doliczenia darowizn przy obliczaniu zachowku zgodnie z art. 993 k.c. oraz wskazując zasady ich doliczenia wskazane w art. 994 k.c. – 1000 k.c., zwrócił uwagę, że z treści umowy darowizny z 9 października 1996r. wynika, że nieruchomości będąca przedmiotem tej darowizny była własnością S. G., z zatem to ona, jedynie za zgodą spadkodawcy - swojego męża J. G., a nie wraz z nim, dokonała darowizny na rzecz D. G.. Sąd wskazał, że z treści tej umowy wynika nadto, że S. G. oświadczyła, że częścią składową tej nieruchomości jest dom mieszkalny, budynek gospodarczy i chlew wybudowane w czasie trwania związku małżeńskiego ze środków objętych dorobkiem z mężem J. G.. W ocenie Sądu, okoliczność ta (poczynienia w trakcie trwania wspólności ustawowej z majątku wspólnego nakładów zwiększających wartość nieruchomości S. G.) powoduje, że w skład ich majątku wspólnego wchodzi wierzytelność z tytułu nakładów poczynionych na budowę budynku mieszkalnego, gospodarczego i chlewu, poniesionych z majątku wspólnego na majątek osobisty S. G., podlegających rozliczeniu w myśl art. 45 § 1 k.r.o., który to udział w tej wierzytelności, wchodzi w skład spadku po J. G..

W dalszej części, Sąd Rejonowy wskazał, że jeżeli uprawniony do zachowku został powołany do dziedziczenia (z ustawy lub testamentu), to nie może on odrzucić spadku i domagać się wypłaty zachowku w pieniądzu. Nadto, wybrany przez spadkodawcę sposób zaspokojenia zachowku wiąże uprawnionego, co oznacza, że nie może on odrzucić przypadającej mu części spadku lub zapisu i w zamian tego realizować wierzytelność pieniężną.

Mając to na względzie, sąd uznał, że w sytuacji, kiedy istnieje majątek spadkowy, który podlega podziałowi pomiędzy spadkobierców do którego kręgu zalicza się powód, a którego wartość jest na tyle istotna, że można stwierdzić, że powód uzyska w wyniku powołania do spadku wartość należnego mu zachowku, rozstrzygnięcie o roszczeniu powoda z tytułu zachowku należało uznać za przedwczesne.

Sąd wskazał przy tym, że doliczeniu do spadku na potrzeby obliczenia zachowku w niniejszej sprawie podlegałyby jedynie darowizna dokonana na rzecz M. W. z uwzględnieniem faktu, iż spadkodawca darował swój udział w nieruchomości wynoszący 1/2, a także tego, że obdarowanymi była M. W. i jej mąż L. W.. Uwzględniając tą okoliczność, sąd stwierdził, że wartość darowizny podlegającej zaliczeniu wynosiła 33.750 zł. Sąd wskazał, że darowizna dokonana na rzecz L. W. nie podlega doliczeniu, bowiem od chwili dokonania darowizny przez spadkodawcę na jego rzecz minęło więcej niż 10 lat, co z kolei skutkowało uznaniem, że pozwany L. W. nie mógł być on adresatem roszczenia z art. 1000 § 1 k.c. co skutkowało, oddalenie powództwa.

Mając na względzie powyższe, tj., że powód może otrzymać należny mu udział w spadku po J. G., na podstawie art. 991 § 2 k.c. powództwo podlegało oddaleniu.

O kosztach postępowania Sąd orzekł na podstawie art. 102 k.p.c., odstępując od obciążenia powoda kosztami procesu, biorąc przede wszystkim pod uwagę charakter rozpoznawanej sprawy, okoliczności leżące u podstaw wytoczenia powództwa oraz fakt, iż wytaczając powództwo przeciwko pozwanym, powód był subiektywnie przekonany o słuszności dochodzonego roszczenia.

Apelację od tego orzeczenia wniósł powód zaskarżając go w całości.

Zarzucił błąd w ustaleniach faktycznych, polegający na błędnym przyjęciu iż nieruchomości opisane w sprawie stanowiły tylko własność S. G. a nie wspólność majątkową małżeńską S. G. i J. G., błąd w ustaleniach faktycznych, polegający na błędnym przyjęciu, że w skład spadku wchodzi udział w wierzytelności a co za tym idzie potraktowanie przedmiotowego powództwa jako przedwczesnego, błąd polegający na braku wskazania w uzasadnieniu wyroku podstaw do oddalenia powództwa w stosunku do M. W., pomimo iż z załączonego do sprawy Aktu Notarialnego Repertorium A numer 812/81 wynika, iż małżonkowie S. G. i J. G. oświadczyli, iż są współwłaścicielami darowanej nieruchomości, a także naruszenie prawa materialnego poprzez nie zastosowanie w niniejszej sprawie zapisów ustawy z dnia 26 października 1971r. o uregulowaniu własności gospodarstw rolnych i bogatego orzecznictwa Sądu Najwyższego w tej materii.

Na tych podstawach wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku poprzez zasądzenie na moją rzecz kwot wskazanych w pozwach tytułem należnego zachowku, tj. od D. G. kwoty 34.375,00 zł zaś wyłącznie od pozwanej M. W. kwoty 8.437,50 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia uprawomocnienia się wyroku do dnia zapłaty, ewentualnie o uchylenie wyroku Sądu Rejonowego i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania.

Nadto, na podstawie art. 381 k.p.c., wniósł o dopuszczenie dowodu z Aktu własności ziemi R.-ON-451/2274a/73 na okoliczność sposobu nabycia własności nieruchomości przez S. G. i faktu, iż ta nieruchomość weszła do majątku wspólnego małżonków G..

W odpowiedzi na apelację pozwani wnieśli o jej oddalenie oraz zasądzenie od powoda na rzecz pozwanych kosztów postępowania odwoławczego, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Sąd pierwszej instancji prawidłowo zakwalifikował roszczenia powoda przyjmując za podstawę prawną swego rozstrzygnięcia przywołane przepisy prawne, a następnie ustalił okoliczności faktyczne istotne dla rozstrzygnięcia sprawy. Poczynione ustalenia dotyczące okoliczności faktycznych mają podstawę w zgromadzonym w sprawie materiale dowodowym, który w zakresie dokonanych ustaleń jest logiczny i wzajemnie spójny, natomiast informacje zawarte w poszczególnych źródłach dowodowych nawzajem się uzupełniają i potwierdzają, przez co są w pełni wiarygodne.

Postępowanie dowodowe zostało uzupełnione o okoliczności ustalone na podstawie dowodu z aktu własności ziemi z dnia 18 kwietnia 1973r. wydanego na rzecz S. G., znajdującego się w aktach księgi wieczystej KW nr (...) Sądu Rejonowego w Jastrzębiu-Zdroju dopuszczonego na rozprawie apelacyjnej z dnia 9 września 2015r. Na tej podstawie ustalono, że aktem własności ziemi z 18 kwietnia 1973r. o numerze R. (...) stwierdzono, że z mocy samego prawa S. G. z domu M. stała się właścicielką nieruchomości oznaczonych w ewidencji oraz w księdze wieczystej lwh(...)J. nr (...) mapy (...) o powierzchni 0.07.06 ha położonych w J. wraz z zabudowaniami.

Z tym uzupełnieniem, Sąd Okręgowy przyjmuje poczynione ustalenia faktyczne za własne.

W pierwszej kolejności należy zwrócić uwagę, co umknęło Sądowi I instancji, że zgodnie uchwałą Sądu Najwyższego z dnia 16 listopada 1987r. (III CZP 64/87, a następnie potwierdzoną w postanowieniach tego Sądu z dnia: 21 kwietnia 2004r., III CK 475/02; 11 września 2002r., V CKN 1232/00 oraz 9 listopada 2000r., II CKN 327/00) nieruchomość rolna nabyta na podstawie art. 1 ust. 1 ustawy z dnia 26 października 1971r. o uregulowaniu własności gospodarstw rolnych (Dz. U. z 1971r. Nr 27, poz. 250 z późniejszymi zmianami) przez jedno z małżonków wchodzi w skład majątku wspólnego obojga małżonków, jeżeli w dacie wejścia w życie tej ustawy stosunki majątkowe pomiędzy małżonkami podlegały ustawowej wspólności majątkowej małżeńskiej.

Jak wynika z odpisu skróconego aktu małżeństwa S. M. i J. G. w dniu 10 października 1954r. zawarli związek małżeński. W chwili wejścia w życie ustawy o uregulowaniu własności gospodarstw rolnych, tj., 4 listopada 1971r., pomiędzy małżonkami istniała ustawowa wspólność majątkowa małżeńska, co skutkowało tym, że nieruchomość wskazana w akcie własności ziemi z 18 kwietnia 1973r. o numerze (...) weszła w skład ich majątku wspólnego. Powstała w ten sposób wspólność majątkowa, zgodnie z art. 31 k.r.o., jest wspólnością bezudziałową. Niemniej jednak, jak wskazał Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 12 maja 2000r. (II CKN 542/00), darowanie przez małżonków przedmiotu wchodzącego w skład ich majątku wspólnego, gdy przedmiot darowizny ma przypaść małżonkom do wspólności majątkowej małżeńskiej pozwala - dla celu przewidzianego w art. 996 k.c. - na przyjęcie (przy odpowiednim zastosowaniu art. 42 i 43 § 1 k.r.o.), że spadkodawca, którym jest małżonek-darczyńca, rozporządził udziałem wynoszącym 1/2 część przedmiotu darowizny. Oznacza to, że umową darowizny z 9 października 1996r., S. G. rozporządziła jedynie udziałem wynoszącym połowę, co wynika z treści art. 43 § 1 k.r.o. Ustalenie to przenosi się na przyjęcie, że pozostał majątek spadkowy, z którego może zaspokoić swoje roszczenie powód. Tym samym, roszczenie powoda, przy uwzględnieniu również treści art. 991 § 2 k.c. (jeżeli uprawniony nie otrzymał należnego mu zachowku bądź w postaci uczynionej przez

spadkodawcę darowizny, bądź w postaci powołania do spadku, bądź w postaci zapisu) które prowadzi do wniosku, że uprawniony do zachowku może należny mu zachówek, otrzymać przede wszystkim w postaci powołania do spadku, zapisu lub uczynionej przez spadkodawcę na jego rzecz darowizny (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 13 lutego 2004r, II CK 444/02), należało uznać, co prawidłowo stwierdził Sąd Rejonowy, za przedwczesne.

Z tych względów apelacja pozwanego podlegała oddaleniu na podstawie art. 385 k.p.c.

O kosztach postępowania odwoławczego orzeczono po myśli art. 98 k.p.c. uznając stronę powodową za wygrywającą w całości, a to wobec oddalenia apelacji pozwanego w całości, jak również stwierdzając brak podstaw do zastosowania art. 102 k.p.c. Na koszty te złożyły się: koszty zastępstwa procesowego ustalonego zgodnie z § 2 ust. 1 w związku z § 6 pkt 5 i § 13 ust. 1 pkt 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu .

SSR (del.) Ewa Buczek - Fidyka SSO Leszek Dąbek SSO Andrzej Dyrda